

АРТУР ШНИЦЛЕР В ОЦІНКАХ, ВІДГУКАХ, ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Творчество австрийского писателя Артура Шницлера как сложное, многозначительное явление в литературе конца XIX — начала XX в. стало объектом многочисленных дискуссий и интерпретаций. Спорность мнений и разнообразие взглядов засвидетельствовали самобытность, а соответственно, и значимость фигуры А. Шницлера не только в литературном процессе Австрии, но и, в целом, в европейской литературно-художественной жизни.

Ключевые слова: *творчество Артура Шницлера, художественная модель, аспект рецепции, авторский стиль.*

Arthur Schnitzler's works as a complex and polysemantic literary phenomenon at the end of the XIX — beginning of the XX century have become the object of numerous discussions and interpretations. Controversy of thoughts and diversity of opinions prov the originality and thus the significance of Schnitzler's personality not only in Austrian literary process but also in European literary and artistic life.

Key words: *Arthur Schnitzler's works, fiction model, aspects of reception, author's style.*

Артур Шніцлер (1862–1931) — один з яскравих та суперечливих письменників, новатор у прозі та драматургії кінця XIX — початку XX ст. Його творчість багата на художні моделі. Йдеться про мистецтво, складові якого увібрали різні стилі (імпресіонізм, модерн, реалізм). Це викликало закономірну полярність критичних оцінок Шніцлерової творчості. У цьому зв'язку доцільно виокремити праці таких авторів, як Рей Аллен, Франц Баумер, Елен Буцко, Ренате Вагнер, Елізабет Гереш, Петер Гей, Дірк Детлефсен, Роланд Дугамель, Ірене Ліндгрєн, Вернер Нойзе, Міхаєла Перльман, Ганс Позер, Урбах Райнгард, Штефан Сімонек, Йозеф Стрелка, Констанце Флідль, Джузеппе Фарезе, Гартмут Шайбле. Зарубіжне літературознавство, у першу чергу німецьке та австрійське, панорамно охопило ранню, до-

воєнну і післявоєнну прозу А. Шніцлера. Проте вона розглядалася з позицій внутрішньої еволюції Шніцлера-прозаїка, а не в контекстувальному ключі щодо характеристики літературних напрямів кінця XIX — початку XX ст.

Творчість А. Шніцлера постає перед сучасними дослідниками й інтерпретаторами як літературне явище загальноєвропейського історико-літературного процесу. Вона має чіткі окреслення на тлі літературно-мистецької атмосфери його доби.

Дослідницький інтерес до прози Шніцлера на зламі століть мав місце ще за життя письменника. У 1895–1930-х рр. побачила світ низка монографій, присвячених критичному аналізу драматичних і прозових творів літератора. Тут характерні студії Еміля Шаєфера (1897), Пауля Вільгельма (1899), Макса Буркгарда (1905), Карла Ганса Штробля (1906/07), Олександра Залькінда (1907), Гайнріха Штюмке (1907), Віктора Клемперера (1910/11), Юліуса Каппа (1912), Ріхарда Шпехта (1922), Теодора Райка (1913), Йозефа Кьорнера (1921), Отто Шіннерера (1931). Примітний факт: у 1931 р. з-під пера представника авангардного літературного гуртка “Молодий Відень” (з 1890 р. до авангардного літературного гуртка “Молодий Відень” входив Артур Шніцлер) Гуго фон Гофманстала (1874–1929) з’явилася важлива стаття про Артура Шніцлера з нагоди його 60-літніх уродин [1].

В Україні творчість Артура Шніцлера нині призабута, хоча на початку століття вона розбухувала думки й настрої театрального й читацького загалу. Якщо говорити про українські переклади творів Артура Шніцлера, то першим інтерес до прози австрійського новеліста та драматурга виявив Осип Фацієвич. У 1904 році він переклав українською мовою цикл із семи діалогів “Anatol” (“Анатоль”) Артура Шніцлера. До слова, це був і перший вагомий твір австрійського письменника. Український читач познайомився з ним у цьому ж році на шпальтах часопису “Літературно-наукового вісника” [2]. У 1909 році в театрі “Соловцов” зробили спробу поставити Шніцлерового “Анатоль”.

Серед перекладів Шніцлерової прози особливе місце займає українськомовна інтерпретація драми “Freiwild” (“Дика звірина”) [3]. Автор Йосиф Стадник (1876–1954) — відомий режисер, актор і театральний педагог, переклав її для театральної сцени. У 1905 році твір протягом місяця друкувався у щоденній львівській газеті “Руслан”.

Відому новелу “Leutnant Gustl” (“Лейтенант Густль”) переклав український фольклорист, етнограф, Володимир Гнатюк (1871–1926)

у 1904 р. і надрукував її у “Літературно-науковому віснику” [4]. У його перекладі дуже тонко живає передана гама людських переживань, лапідарність вислову, котра досягається багатством порівнянь, метафоричністю та афористичністю мови. Під кінець 20-х рр. український читач побачив ще один переклад новели “Лейтенант Густль”, автором якого був Андрій Строговський (Київ–Ляйпціг, 1929) [5].

Знаний український письменник, критик Борис Грінченко (1863–1910), який зарекомендував себе як активний перекладач німецькомовної літератури, опублікував свій переклад драми Артура Шніцлера “Liebele” (“Забавки”, Київ, 1908) [6].

До найактивніших перекладачів творів Артура Шніцлера перших десятиліть ХХ ст. належить Марія Грушевська (1868–1948), дружина автора “Історії України-Руси”. В її значному за обсягом і вагомою доробку переклади з А. Шніцлера: “Literatur” (“Література”, Львів, 1913), “Die letzten Masken” (“Останні маски”, Львів, 1913), “Der einsame Weg” (“Самітною дорогою”, Львів, 1915) [7]. Перекладацьке обдарування Марії Грушевської виявилось не лише у якості її тлумачень, а й у вимогливому доборі літературних творів, що призначалися для перекладу.

У 1923 році на шпальтах часопису “Літературно-наукового вісника” надрукована стаття “З приводу 60-літніх роковин уродження” з-під пера талановитого журналіста, критика, поета та перекладача Остапа Грицяя (1881–1954) [8]. Літературознавець засвідчив глибоке філософське розуміння Шніцлерового слова, його ролі у розвитку національної і світової літератури. Його передмова містить аргументовані спостереження. Вони окреслюють зв’язок митця з літературними тенденціями того часу, характеризують авторський стиль, а також заслуги письменника перед світовою культурою. О. Грицяй виокремлює такі твори А. Шніцлера, як “Година пізнання”, “Анатоль”, “Серпанок Беатріче”, “Лейтенант Густль”, “Дорога на свободу”, “Професор Бернгарді”. У статті критик робить акценти на художній значущості драм Шніцлера для української літератури, оскільки у них змальовані такі психологічні типи, характерні і для українського письменства. Не залишився поза увагою дослідника і той факт, що український театр традиційно орієнтувався на побутово-етнографічну драму.

Широким був перекладацький діапазон О. Гордона. Відомим є його тлумачення повісті Артура Шніцлера “Therese. Chronik eines Frauenlebens” (“Тереза. Хроніка з життя однієї жінки, Київ, 1928) [9]. Цьому перекладу притаманна м’яка, імпресіоністична манера пись-

ма, відчувається його органічна співвіднесеність, передусім стильова й інтонаційна з оригінальним твором.

1930 р. у Львові окремою невеличкою книжечкою вийшла п'єса Артура Шніцлера "Der grüne Kakadu" ("Зелений какаду") у перекладі Володимири Крушельницької (1903–1938) [10]. "Літературно-науковий вісник" у цьому ж році надрукував оповідання "Die Frau des Weisen" ("Жінка вченого") [11]. Переклад належить О. Яворівській, у доробку якої й переклад оповідання "Der blinde Geronimo" ("Сліпий Джеронімо", 1934) [12].

Творча спадщина А. Шніцлера посідає одне з найпомітніших місць у контексті європейського літературного процесу. Жоден інший із австрійських письменників за роки свого життя так багато не перекладався на інші мови, як Артур Шніцлер. Його прозі властиве об'єктивне відтворення дійсності, соціальних і моральних конфліктів. Для неї прикметна соціально загострена проблематика і різноманітність художньої форми творів. Тому й не дивно, що творами Артура Шніцлера зацікавилися такі критики, як Микола Євшан та Остап Грицай. Так, наприклад, Микола Євшан (1889–1919) дійшов висновку: "З сучасних австрійсько-німецьких письменників Шніцлер одиникий здобув собі широку популярність, можна навіть сказати: європейську. Він здобув її так само без форси, як віденська оперетка, яка в останні роки переходить з тріумфом усі європейські сцени" [13:383].

В українському літературознавстві кінця ХХ — початку ХХІ ст. проза Артура Шніцлера представляє мало досліджувану ділянку. Окремі складники поетики й авторської концепції дійсності Шніцлера окреслені у публікаціях Кіри Шахової [14], Дмитра Задонського [15], Івана Мегели [16], Тимофія Гаврилівіа [17], Івана Зимомрі [18]. Впродовж 1940–2000 рр. твори цього драматурга і новеліста не перевидавалися і не перекладалися. Книги "Артур Шніцлер. Передбачення долі. П'єси, оповідання" (2001) [16] та "Артур Шніцлер. Повернення Казанови. Повісті, оповідання" (2003) [19] розпочинають сучасну серію видань цього письменника блискучого розуму в Україні. Переклад з німецької повністю здійснений вченим, літературознавцем Іваном Мегелою, окрім п'єси "Забавки", де використано переклад Бориса Грінченка 1908 року. Після промовистої передмови Івана Мегели тексти Артура Шніцлера прочитуються якимось по-іншому. Його добра обізнаність з життєвим та творчим шляхом письменника, зрештою мужність братися за нове — ледь торкане, провокативне обіцяють цим книгам широку аудиторію. Заслуговує уваги переконлива

думка перекладача: “Він (Артур Шніцлер. — *О. Б.*) ставить нас, людей іншої епохи, перед тими ж нерозв’язаними проблемами: непереборної самотності людини, відсутності соціальної справедливості, незрозуміння людиною самої себе, незважаючи на глибинне самопізнання, панування цинізму, аморальності і безвідповідальності тощо. Його творчість не старіє, бо її тематику становлять життєві ситуації, які повторюються і залишаються актуальними, поки існує людина” [16:7].

Велику популярність здобули твори Артура Шніцлера і в Росії на початку ХХ ст. За сприяння “Південно-Руського книговидавництва” у 1903 році вийшло друком повне зібрання творів Артура Шніцлера у російськомовному перекладі [20]. У вступному слові йдеться про те, що Артур Шніцлер “на теперішній час є найбільш цікавим і видатним письменником Австрії, який має велику популярність не тільки у себе на батьківщині, але далеко за її межами. Його п’єси облетіли головні європейські сцени; кожний новий його твір широко обговорюється; найбільш чудовими є його драми і новели, які витримали цілий ряд видань і перекладені на основні європейські мови” [20:7].

Свій вияв у літературно-критичному осягненні та в художній практиці знайшли російськомовні переклади Зінаїди Венгерової (1867–1941) “*Der Weg ins Freie*” (“Дорога на свободу”, Санкт-Петербург, 1908) [21], “*Frau Beate und ihr Sohn*” (“Пані Беата та її син”, Санкт-Петербург, 1913) [22], Зиновія Львовського (1881–1927) (збірка перекладів під назвою “*Masken und Wunder*” (“Маски і чудеса”, Москва, 1923)) [23]. Осипа Манделъштама (1891–1938) вважають одним з перших перекладачів творів Артура Шніцлера на російську мову. Йому належить переклад “Новели снів” — саме таку назву він вибрав для Шніцлерової “*Traumnovelle*”. Переклад з’явився на початку 20-х рр. Повість “*Fräulein Else*” (“Панянка Ельза”) — органічно увійшла в контекст російської літератури і сприяла увиразненню жанрових різновидів художнього перекладу. У 1925 р. цей твір вийшов друком у перекладі Ісає Манделъштама (1885–1954) [24].

З виступами Шніцлера у літературі його творчість стає предметом особливої зацікавленості з боку критики. І відразу ж дуже гостро постає проблема перекладання його творів. У цьому контексті закономірною була поява повного зібрання творів А. Шніцлера у дев’яти томах у російськомовному перекладі, яке вийшло друком у видавництві В. Сабліна (Москва, 1903–1911) [25]. Видання містило конструктивну і глибоку передмову відомого датського критика

Георга Брандеса (1842–1927). Заслуговує уваги також відгук на цей дев'ятитомник російського поета, драматурга, перекладача Олександра Блока (1880–1921): “Відкривалися для Шніцлера якісь “можливості” (“Зелена папуга”, “Жінка з кинджалом”), бо “син красеня Відня” від талановитості чуйний, а всім чуйним людям в Європі тепер зрозуміло, що під ногами — жар. Але щоб ходити по ньому, Артур Шніцлер придбав собі віденські черевики з товстої шкіри і справді продефілював у них під бурю оплесків, та так, що і публіка залишилася задоволеною, і письменник не ушкодив ніг” [26:621].

Критика зверталася до творчості Шніцлера досить часто, але увага, головним чином, поширювалася на драматургію. Однак, у багатьох статтях критики детально охарактеризували два відомі прозові твори Шніцлера, а саме: новели “Вмирання” та “Дружина мудреця”. Серед російськомовних критичних праць відзначимо роботи Зінаїди Венгерової (1867–1941), Петра Когана (1872–1932), Оскара Норвежського (1882–1933).

Певні аспекти літературної діяльності Артура Шніцлера висвітлено в наукових розвідках, автори яких на основі вивчення окремих джерел зробили чимало цікавих висновків про творчу працю письменника. У цьому контексті заслуговує виокремлення праці історика літератури та літературного критика Олександра Євлахова (1880–1966), яка з'явилася у 1926 р. у Баку [27].

Наукова зацікавленість прозою Шніцлера, як і особистістю австрійського письменника, була уривчастою. Складна міжвоєнна соціально-політична ситуація, а згодом і Друга Світова війна зумовили неактуальне звучання прози Шніцлера. Останнє сприяло відходу його творчості у забуття. Наприклад, у Німеччині 1933–1945 рр. його, поряд з іншими учасниками “Молодого Відня”, сприймали як представника “*der abgetanen und versunkenen Welt*” (“конаючого і загибаючого світу”) [28:46].

Наново інтерес до творчої спадщини віденського автора відродився у післявоєнній Європі. З середини 1960-х років відбувся так званий “шніцлерівський ренесанс”. У цей час розпочався процес переосмислення творчості А. Шніцлера, яку більше не оцінювали на рівні поезії про “солодких дівчат” (*Süße Mädel*). Шніцлерознавство розвивалося так інтенсивно, що у США у 1961 році було створено Міжнародне товариство Артура Шніцлера, яке заснувало спеціальний журнал, присвячений виключно вивченню його художнього, публіцистичного, наукового доробку.

У рамках “шніцлерівського ренесансу” більшої ваги набула проза віденського автора, яку розглядали з різних позицій. У першу чергу, дослідники повоєнної літератури вивчали актуальну на той час тему творчої психології. У цьому контексті особливо докладно аналізували зв’язок прози Шніцлера з психологією і психоаналізом. Досить велику кількість таких робіт було присвячено особистим і творчим взаємовідносинам Артура Шніцлера і Зигмунда Фройда. Менш досліджувалося соціальне значення прози Шніцлера, імпресіоністичний метод письменника, жанрова і образна структури прози. Слід відзначити: дослідники рідко зверталися до ранньої прози Шніцлера, тобто творів 1880-х років, у яких чітко проступає вплив натуралізму. Досі відсутнє розгорнуте дослідження прози Шніцлера, де б мало місце висвітлення контексту взаємодії різних художніх методів.

У 1960–1980-ті рр. розпочалося осмислення носія прози А. Шніцлера власне як імпресіоністичного типу героя. Примітний факт: у 1970-х рр. проза Шніцлера стала ключем до відкриття дискусії про особливості імпресіоністичних інтенцій у літературному процесі.

У 1967 р. у видавництві “Художня література” з’явився друком збірник прозових творів Артура Шніцлера з ґрунтовною передмовою Р. Самаріна, на думку якого, проза Шніцлера заслуговує на “пильну і дружлюбну увагу” [29:3]. Автору “видається можливим говорити про Шніцлера як про письменника, який входив до орбіти критичного реалізму того часу...” [29:7]. Цій збірці була присвячена рецензія Ю. Архіпова у журналі “Іноземна література”, після якої вивчення прозової творчості Шніцлера у Росії призупинилось на двадцять років. Втім треба виокремити працю Л. Андреева “Імпресіонізм” (1980), де певне місце відведено аналізу прози Шніцлера. Розглядаючи творчість Шніцлера крізь імпресіоністичну призму, Л. Андреев доходить висновку, що “Шніцлер... рухався тим шляхом, на якому неминучим був не тільки розвиток, але й подолання імпресіонізму” [30:171].

90-ті роки свідчать про значний літературознавчий та читацький інтерес до творчості Шніцлера. У 1994 р. А. Жеребін опублікував розвідку “Новелістика А. Шніцлера у контексті російської літератури” [31] і написав вступну статтю до збірника новел Шніцлера “Панянка Ельза”, який у цьому ж році вийшов друком. У цих роботах А. Жеребін наполягає на тому, що “ні реалістом, ні натуралістом Шніцлер вже не був. В той час як реалізм прагнув створити у літературі сам предмет, метою Шніцлера були опис та відтворення вражень, емоціонального

ореола, яким оточений цей предмет” [32:8]. У 1995 р. з’явилася дисертаційна робота А. Васильєвої, присвячена драматургії Шніцлера [33].

Прикладом зацікавленості творчістю австрійського письменника у Росії на початку XXI ст. слугують захищені дисертації І. Проклова “Художня проза Артура Шніцлера рубежу XIX–XX ст.” (Москва, 2002) [34], Є. Алексєєвої “Новелістика Артура Шніцлера” (Великий Новгород, 2002) [35], Т. Баришевої “Поетика художньої модальності ранньої новелістики Артура Шніцлера” (Іваново, 2006) [36], Л. Коршунової “Артур Шніцлер і Зигмунд Фройд: письменники і психологи у контексті австрійської культури” (Іваново, 2008) [37].

Німецькі та англійські автори Ульріх Вайнцирль, Ренате Вагнер, Ендрю Візелі, Ірене Ліндгрєн, Лаура Отіс, Бетіна Рідманн, Констанце Флідль розглядають творчість А. Шніцлера крізь призму сучасних вимірів трактування, переосмислюють його листи та щоденники.

Артур Шніцлер і на сьогодні залишається актуальним, цікавим і невідкритим уповні новелістом та драматургом. Кожен читач знаходить у його творах щось своє, важливе, неповторне...

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Hofmannsthal H., von. Arthur Schnitzler. Zum 60. Geburtstag / Hugo von Hofmannsthal // Die Berührung der Sphären. 1. — 3. Aufl. — Berlin, 1931. — S. 290–292.
2. Шніцлер А. Анатоль перед шлюбом / Артур Шніцлер; [пер. з нім. Осипа Фацієвича] // Літературно-науковий вісник. — Львів, 1904. — Т. 28. — Ч. I. — С. 243–258.
3. Шніцлер А. Дика звірина / Артур Шніцлер; [пер. з нім. Йосифа Стадника] // Руслан. — № 19–37. — Львів, 1905.
4. Герета І. Володимир Гнатюк: сім етюдів про вченого на його 125-річчя // І. Герета Тернопілля '96: Регіон. річник. — Тернопіль, 1996. — С. 101–107.
5. Шніцлер А. Поручник Густль / Артур Шніцлер; [пер. з нім. Андрія Строговського]. — Київ–Ляйпціг, 1929.
6. Шніцлер А. Забавки. Драма на 3 дії / Артур Шніцлер; [пер. з нім. Бориса Грінченка]. — К., 1908. — 58 с.
7. Шніцлер А. Останні маски / Артур Шніцлер; [пер. з нім. Марії Грушевської]. — К.: Вид-во прихильників української літератури, науки і штуки у Львові, 1913. — 24 с.
8. Грицай О. Артур Шніцлер. З приводу 60-літніх роковин уродження (1862–1922) / Остап Грицай // ЛНВ. — Т. 79. — Кн. III. — Львів, 1923. — С. 239–248.
9. Шніцлер А. Тереза. Хроніка з життя однієї жінки / Артур Шніцлер; [пер. з нім. О. В. Гордона]. — К.: Культура, 1929. — 268 с.
10. Шніцлер А. Зелений какаду: Гротеска в одній дії / Артур Шніцлер; [пер. з нім. Володимири Крушельницької]. — Львів, 1930. — 41 с.
11. Шніцлер А. Жінка вченого: [Оповідання] / Артур Шніцлер; [пер. з нім. О. Яворівської] // ЛНВ. — 1930. — Т. 104. — Кн. 12. — С. 1047–1060.

12. Шніцлер А. Сліпий Джеронімо: [Оповідання] / Артур Шніцлер; [пер. з нім. О. Яворівської] // Діло. — 1934. — 17 верес., ч. 248; 18 верес., ч. 249; 20 верес., ч. 251; 22 верес., ч. 253; 27 верес., ч. 258.
13. Євшан М. А. Шніцлер і його драма “Professor Bernhardi” // Євшан М. Критика; Літературознавство; Естетика / [Упорядкування, передмова та примітки Н. Шумило]. — К.: Основи, 1998. — С. 383–394.
14. Шахова К. Австрійська культура на межі сторіч / Кіра Олександрівна Шахова // Вікно в світ. Зарубіжна література: наукові дослідження, історія, методика викладання. — К.: Інст. літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2000. — № 2 (11). — С. 24–42.
15. Затонський Д. Феномен австрійської літератури / Дмитро Затонський // Вікно в світ. Зарубіжна література: наукові дослідження, історія, методика викладання. — К.: Інст. літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1998. — № 1. — С. 6–132.
16. Шніцлер А. Передбачення долі: П'єси, оповідання / Артур Шніцлер; [пер. з нім. Івана Мегели, Бориса Грінченка, передм., прим. Івана Мегели, ред. Богдан Загайський]. — Чернівці: В-во газети “Молодий буковинець”, 2001. — 368 с.
17. Гаврилів Т. Nostalgie, або Повернення Казанови / Тимофій Гаврилів // Знаки часу. Спроби прочитання. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. — С. 56–57.
18. Зимомря І. М. Особливості австрійської малої прози як системи вартостей / Іван Миколайович Зимомря // Система тексту: інтеркультурний вимір. Наукові записки факультету романо-германської філології. [Том II. — Серія: Філологічні науки]. — Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2008. — С. 95–109.
19. Шніцлер А. Повернення Казанови: Повісті, оповідання / Артур Шніцлер; [пер. з нім. Івана Мегели]. — Чернівці: В-во газети “Молодий буковинець”, 2003. — 336 с.
20. Минь Д. Артур Шницлер. Полное собрание сочинений / [вступит. стаття Д. Минь]. — Киев, Петербург, Харьков: Южно-Русское Книгоиздательство Ф. А. Иоансона, 1903.
21. Шницлер А. Путь к свободе / Артур Шницлер; [пер. з нем. Зинаиды Венгеровой]. — Санкт-Петербург: Екатеринбургское Печатное Дело, 1908. — 352 с.
22. Шницлер А. Фрау Беата и ее сын / Артур Шницлер; [пер. з нем. З. Венгеровой, Л. Андреева, Е. Ивановой] // Литературно-художественные альманахи журнала “Шиповник”. Книга 19. — Типография Товарищества “Наш Век”, 1913. — 278 с.
23. Шницлер А. Маски и чудеса / Артур Шницлер; [пер. з нем. Зиновия Львовского]. — Петроград — Москва: Петроград, 1923. — 128 с.
24. Шницлер А. Барышня Эльза: Повесть / Артур Шницлер; [пер. з нем. И. Б. Мандельштама]. — Л.: Сеятель, 1925. — 91 с.
25. Шницлер А. Полное собрание сочинений в девяти томах / [вступительная статья Георга Брандеса] / Артур Шницлер. — М.: Издание В. М. Саблина, 1910. — 2946 с.
26. Блок А. А. Артур Шницлер / А. А. Блок // Собрание сочинений в 8-ми тт. / [вступ. стаття А. А. Блок]. — Т. 5. — М. — Л.: Госиздат, 1962. — С. 621–622.
27. Евлахов А. М. Артур Шницлер / Александр Михайлович Евлахов. — Баку, 1926.
28. Arthur Schnitzler, sein Leben, sein Werk, seine Zeit / [hrsg. v. Heinrich Schnitzler, Christian Brandstätter u. Reinhard Urbach]. — Frankfurt am Main: S. Fischer, 1981. — 368 S.

29. Шницлер А. Жена мудреца. Новеллы и повести / Артур Шницлер; [пер. з нем. Р. Самарина, вступит. статья Р. Самарина, сост. и примеч. Т. Путинцевой]. — М.: Художественная литература, 1967. — 702 с.
30. Андреев Л. Г. Импрессионизм / Леонид Григорьевич Андреев. — М.: Изд-во МГУ, 1980. — 249 с.
31. Жеребин А. И. Новеллистика Артура Шницлера в России / Алексей Иосифович Жеребин // Типология жанров и литературный процесс. Сб. научн. трудов. — СПб.: Северо-Запад, 1994. — С. 35–45.
32. Жеребин А. И. Новеллы Артура Шницлера в контексте русской литературы / Алексей Иосифович Жеребин // Артур Шницлер. Барышня Эльза. Сборник новелл / [сост. и вступ. статья А. Жеребина]. — СПб.: Северо-Запад, 1994. — С. 5–20.
33. Васильева А. В. Драматургия Артура Шницлера 90-х годов XIX века: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: 10.01.05. “Сравнительное литературоведение” / А.В. Васильева. — М., 1995. — 19 с.
34. Проклов И. Н. Художественная проза Артура Шницлера рубежа XIX–XX веков: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.01.03 “Литература народов стран зарубежья” / И.Н. Проклов. — М., 2002. — 16 с.
35. Алексеева Е. В. Новеллистика Артура Шницлера: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. канд. филол. наук: спец. 10.01.03 “Литература народов стран зарубежья” / Е. В. Алексеева. — Великий Новгород: НовГУ им. Ярослава Мудрого, 2002. — 22 с.
36. Барышева Т. Г. Поэтика художественной модальности ранней новеллистики Артура Шницлера: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: 10.01.03 “Литература народов стран зарубежья” / Т. Г. Барышева. — Иваново, 2006. — 17 с.
37. Коршунова Л. Ю. Артур Шницлер и Зигмунд Фрейд: писатели и психологи в контексте австрийской культуры: атореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: 10.01.03 “Литература народов стран зарубежья” / Л.Ю. Коршунова. — Иваново, 2008. — 19 с.